

Inleiding bij het themanummer

Het Mauritshuis, het stadspaleis van graaf Johan Maurits van Nassau-Siegen in Den Haag uit 1633-'44, geniet alom bekendheid. Maar wie in Nederland kent het paleis van zijn oudere broer Jan in Ronse/Renaix, ten zuidwesten van Brussel? Dit huis is welliswaar reeds in 1823 gesloopt maar het was een van de meest monumentale wereldlijke gebouwen uit de 17de eeuw in de Zuidelijke Nederlanden.¹ Jan VIII van Nassau-Siegen (1583-1638) was in 1612 tot het katholicisme overgegaan en zes jaar later huwde hij met prinses Ernestine de Ligne. In 1618 bood hij zijn diensten aan aan de aartshertogen Albrecht en Isabella, die sedert 1598 over de Zuidelijke Nederlanden regeerden. In verschillende krijgscampagnes, onder andere bij het beleg en de inname van Breda in 1625 en de inval op de Veluwe in 1629 heeft Jan van Nassau-Siegen aan de Spaanse zijde tegen zijn familieleden uit het Noorden gestreden. In Brussel gold hij als de wettige, immers katholieke erfgenaam van de bezittingen van Willem van Oranje en hij bewoonde er het paleis van Nassau. Na de verovering (in zuidelijke ogen: bevrijding) van Breda door Spinola in 1625 werd hem ook het kasteel aldaar toegewezen, het belangrijkste bezit van de Nassau's in de Nederlanden. Desondanks begon hij in 1630 met de bouw van het nieuwe paleis te Ronse in Henegouwen. Dit U-vormige complex was voorzien van appartementen, zalen en trappenhuis en aldus geheel toegerust voor de aangescherpte eigentijdse eisen van decorum en etiquette. Op de centrale as, uitgebouwd aan de achtergevel, was bovendien een hofkapel zoals in de grote katholieke residenties gebruikelijk was. Het paleis paste bij de ambities en

CHATEAU DE RENAIX.

status van Jan van Nassau-Siegen, op gelijke voet met zijn schoonfamilie en andere hoge edelen aan het Brusselse hof. Bovendien kon het paleis van Ronse een vergelijking met de paleizen van zijn eigen familie in de opstandige Republiek, zoals Huis Honselaarsdijk van Prins Frederik Hendrik, met glans doorstaan.

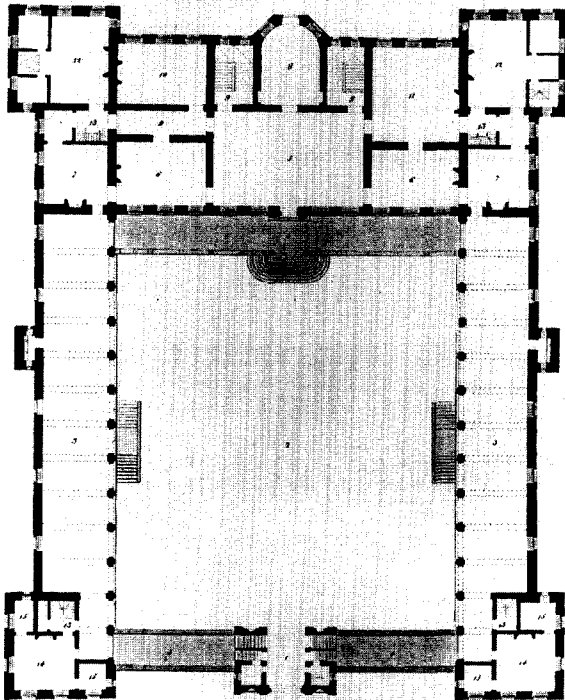
Dit voorbeeld van de bouwactiviteit van Jan van Nassau is een treffende illustratie hoezeer de architectuur in de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden nog met elkaar verwant zijn in de zeventiende eeuw. De politieke en religieuze scheiding die zich in het laatste kwart van de zestiende eeuw voltrok betekende immers geenszins een abrupt einde van de culturele uitwisseling tussen beide delen van de Lage Landen. Deze problematiek van eenheid en tweespalt in de architectonische relaties van de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden is momenteel onderwerp van een gezamenlijk onderzoeksproject van de Katholieke Universiteit Leuven en de Universiteit Utrecht. Maar ook daarbuiten krijgen deze facetten van de Belgisch-Nederlandse geschiedenis meer en meer aandacht. Ongeveer een jaar na de exposities over het hof van Prins Frederik Hendrik en Amalia in Den Haag (winter 1997/1998) volgde in Brussel een tentoonstelling over de aartshertogen Albrecht en Isabella (winter 1998/1999).² Bij de voorbereiding van deze Brusselse tentoonstelling bleek het belang van de uitwisseling van kennis tussen Belgische en Nederlandse architectuurhistorici, omdat ieder van beide groepen eigenlijk slechts zicht heeft de helft van de historische legpuzzel van de Lage Landen in de vroeg moderne tijd.

De redactie van het Bulletin KNOB heeft nu een aantal Belgische collegae uitgenodigd om voor dit themanummer

CHATEAU DE RENAIX.

Perspectief, doorsnede en plattegrond van het kasteel van Ronse, uit P. Goetghebuer, Choix des monuments, edifices et maisons les plus remarquables du Royaume des Pays-Bas, Gent 1827.

een bijdrage te leveren over een onderwerp uit de Zuidnederlandse architectuurgeschiedenis dat ook voor de Noordelijke Nederlanden van belang is. Dank gaat hierbij uit naar Krista De Jonge, hoogleraar architectuurgeschiedenis aan de KU Leuven, die als gastredactrice aan dit dubbelnummer van het Bulletin heeft meegewerkt. Het themanummer opent met een artikel van haar hand over het voormalige paleis van de her-

togen van Brabant in Brussel, het regeringscentrum van de gehele Nederlanden onder Karel V en Philips II. Annemie De Vos, promovenda aan de KU Leuven, vergelijkt de formele situatie van de hofarchitecten van de aartshertogen in Brussel met de organisatie van hun collegae onder de Prinsen van Oranje in Den Haag in de eerste decennia van de 17de eeuw. Joris Snaet en Pieter Martens, eveneens KU Leuven, onderzoeken de voorbeelden voor de centraalbouw van Scherpenheuvel, de belangrijkste religieuze bouwopdracht van de aartshertogen. Tine Megank, promovenda in Princeton, geeft een beeld van de oudheidkunde in de Nederlanden aan de hand van de bestudering van het Romeinse fort 'de Brittenburg' in de tweede helft van de 16de eeuw. Piet Lombaerde, hoogleraar aan het Henri van de Velde-Instituut te Antwerpen, schrijft over het concept van de stad in de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden rond 1600.

De redactie hoopt dat een dergelijke samenwerking niet eenmalig zal blijken en dat dit nummer het begin is van een regelmatige uitwisseling tussen Belgische en Nederlandse collegae over onderwerpen die beide delen van de Lage Landen aangaan, op al die terreinen waarop de Oudheidkundige Bond nu al een eeuw actief is.

*namens de redactie,
Koen Ottenheym*

Noten

- 1 Zie voor verdere gegevens en literatuur over Jan van Nassau en Ronse: K.A. Ottenheym, 'The Catholic Nassaus in Brussels and their Buildings,' W. Thomas, L. Duerloo, *Albert & Isabella. Essays*, Turnhout 1998, pp.185-190.
- 2 De tentoonstellingen in Den Haag waren te zien in het Haags Historisch Museum en in het Mauritshuis. M. Keblusek, J. Zijlmans (red.), *Vorstelijk vertoon. Aan het hof van Frederik en Amalia*, Den Haag/Zwolle 1997. P. van der Ploeg, C. Vermeeren (red.), *Vorstelijk verzameld. De kunstcollectie van Frederik Hendrik en Amalia*, Den Haag/Zwolle 1997. De tentoonstelling 'Albrecht & Isabella' werd gehouden in de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis te Brussel. L. Duerloo, W. Thomas (red.), *Albrecht & Isabella 1598-1621*, tent.cat. Brussel, Turnhout 1998.